

УДК 81'255.4:81'373.21:821.161.2-31Жадан=112.2
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/98-1-38>

Олена БІЛЕЦЬКА,
orcid.org/0000-0001-5420-3477
кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету іноземної та слов'янської філології,
доцент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна) o.biletska@donpu.edu.ua

Олена РОСОХА,
orcid.org/0009-0003-5474-3934
асистент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна) o.rosokha@donpu.edu.ua

ПЕРЕКЛАД ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД» НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

У статті здійснено комплексний перекладознавчий аналіз власних назв у романі Сергія Жадана «Депеш Мод» та особливостей їх відтворення у німецькомовному перекладі Юрія Дуркота та Сабіне Штюр. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до сучасної української літератури у німецькомовному просторі та потребою системного вивчення перекладу української ономастики як важливого компонента художнього дискурсу. Власні назви у творі розглядаються як культурно марковані одиниці, що виконують ідентифікаційну, стилістичну, характерологічну та прагматичну функції і формують ідіостиль автора. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі ономастикону роману «Депеш Мод» та систематизації способів перекладу власних назв німецькою мовою. Матеріал дослідження становлять 89 власних назв, відібраних методом суцільної вибірки з тексту роману та їх відповідники у німецькому перекладі. У результаті структурно-семантичного аналізу встановлено, що домінують антропоніми (40,4 %) і топоніми (35,9 %), які формують антропоцентричний характер твору та просторову організацію художнього світу. Також виокремлено ергоніми, хрематоніми, теоніми, міфоніми та інші типи власних назв, що відображають соціокультурний контекст пострадянського періоду. Аналіз перекладацьких стратегій засвідчив, що найбільш поширеними способами перекладу є традиційний переклад (42,7 %) та транскрипція / транслітерація (36 %). Значну роль відіграє калькування (10,1 %), яке використовується для передачі складених назв і промовистих онімів. Менш продуктивними є комбінований переклад (9 %) та аналогова заміна (2,2 %), які застосовуються у випадках культурно маркованих або стилістично складних одиниць. Встановлено, що перекладацька стратегія орієнтована на збереження національно-культурної специфіки оригіналу та відтворення ідіостилу автора.

Ключові слова: власна назва, онім, ономастикон, художній текст, функціонування, переклад, німецька мова, Сергій Жадан.

Olena BILETSKA,

orcid.org/0000-0001-5420-3477

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Dean of the Faculty of Foreign and Slavic Philology,

Associate Professor at the Department of Romance and German Philology and World Literature

Vasyl' Stus Donetsk National University

(Vinnytsia, Ukraine) o.biletska@donnu.edu.ua

Olena ROSOKHA,

orcid.org/0009-0003-5474-3934

Assistant Lecturer at the Department of Romance and German Philology and

World Literature

Vasyl' Stus Donetsk National University

(Vinnytsia, Ukraine) o.rosokha@donnu.edu.ua

TRANSLATION OF PROPER NAMES IN SERHII ZHADAN'S NOVEL DEPECHE MODE INTO GERMAN

The article presents a comprehensive translation-studies analysis of proper names in Serhii Zhadan's novel Depeche Mode and examines the peculiarities of their rendering in the German translation by Yuri Durkot and Sabine Stöhr. The relevance of the study is determined by the growing interest in contemporary Ukrainian literature in the German-speaking world and the need for a systematic investigation of the translation of Ukrainian onomastics as an important component of literary discourse. Proper names in the novel are considered culturally marked units that perform identificational, stylistic, characterological, and pragmatic functions and contribute to shaping the author's idiolect.

The scientific novelty of the research lies in the comprehensive analysis of the onomasticon of the novel Depeche Mode and the systematization of strategies for translating proper names into German. The research material consists of 89 proper names selected through continuous sampling from the novel and their corresponding equivalents in the German translation. The structural and semantic analysis revealed that anthroponyms (40.4%) and toponyms (35.9%) predominate, shaping the anthropocentric nature of the work and the spatial organization of the fictional world. In addition, ergonyms, chrematonyms, theonyms, mythonyms, and other types of proper names were identified, reflecting the socio-cultural context of the post-Soviet period.

The analysis of translation strategies demonstrated that the most common methods are conventional translation (42.7%) and transcription/transliteration (36%). Calquing (10.1%) also plays a significant role, particularly in rendering compound names and meaningful proper names. Less productive strategies include combined translation (9%) and analogical substitution (2.2%), which are used in cases of culturally marked or stylistically complex units. The study concludes that the translation strategy is oriented toward preserving the national and cultural specificity of the original and reproducing the author's idiolect.

Key words: *proper name, onym, onomasticon, literary text, functioning, translation, German language, Serhii Zhadan.*

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Власні назви є важливою складовою художнього тексту, адже вони містять фонову, етнокультурну та соціокультурну інформацію і виконують не лише ідентифікаційну, а й культурно-маркувальну, стилістичну та прагматичну функції. У художньому дискурсі оніми часто виступають засобом формування авторського ідіостилію, відображають соціокультурний контекст і створюють додаткові смислові нашарування. У літературному тексті оніми рідко є випадковими, оскільки вони функціонують як ключові елементи художньої структури, що допомагають читачеві інтерпретувати авторський задум.

У сучасному перекладознавстві дискусії щодо природи оніми залишаються відкритими: від питання семантичної наповненості власної назви до її здатності нести додаткові конотації, що вихо-

дять за межі простої ідентифікації об'єкта. Переклад власних назв розглядається як складний процес лінгвокультурної медіації, який передбачає вибір між різними перекладацькими стратегіями – форенізацією, доместикацією, прагматичною адаптацією або комбінованими рішеннями. Вибір перекладача залежить від функції оніма в тексті, жанрових особливостей твору та очікувань цільової аудиторії.

Особливо актуальними є дослідження перекладу власних назв у сучасній українській літературі, яка активно інтегрується в європейський культурний простір. Рецепція сучасної української літератури в німецькомовному середовищі останніх десятиліть демонструє стійку тенденцію до зростання, де постать Сергія Жадана посідає одне з центральних місць. Роман «Депеш Мод», як один зі знакових текстів «покоління дев'яностих»,

насичений специфічною ономастикою, що відображає соціокультурний ландшафт пострадянського українського міста. Значна частина онімів у творі має експресивно-оцінний або іронічний підтекст, що перетворює їхній переклад на складний процес лінгвокультурної адаптації.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, зростаючим інтересом до перекладу української художньої прози, зокрема в німецькомовному просторі, а з іншого – потребою систематизації перекладацьких стратегій відтворення українських онімів у сучасному художньому дискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Переклад власних назв перебуває у центрі уваги сучасного перекладознавства, адже оніми є носіями культурної, історичної та соціальної інформації та виконують важливу текстотвірну функцію у художньому дискурсі. У перекладознавстві сформувалися кілька основних підходів до перекладу власних назв: форенізація (збереження оригінальної форми), доместикація (адаптація до норм мови перекладу) та комбіновані рішення. У німецькій традиції власні назви розглядаються як елементи тексту, що підлягають функціонально орієнтованому перекладу відповідно до принципів Скопос-теорії К. Райс та Г. Вермеєра (Reiss, Vermeer, 1984).

Важливим теоретичним підґрунтям для дослідження перекладу власних назв є праці П. Ньюмарка, який виокремлює транскрипцію, функціональний та культурний еквіваленти, описовий переклад і комбіновані стратегії (Newmark, 1988). Відповідно до підходу дослідника, власні назви можуть зберігатися у вихідній формі або адаптуватися залежно від їх функції у тексті. У межах функціонального перекладознавства важливе значення мають також дослідження Т. Германса, який розглядає переклад власних назв як результат перекладацької стратегії, обумовленої культурною політикою перекладу та очікуваннями аудиторії (Hermans, 1988). Дослідник підкреслює, що власні назви виступають маркерами культурної ідентичності та відіграють важливу роль у міжкультурній комунікації. Вагомим є також внесок К. Норд, яка розглядає переклад як комунікативно орієнтований процес. Згідно з її підходом, переклад власних назв залежить від прагматичної функції тексту, комунікативної ситуації та характеристик цільової аудиторії (Nord, 1997). В. Коллер розробив концепцію перекладацької еквівалентності, яка включає денотативну, конотативну, текстово-нормативну, прагматичну та формально-естетичну еквівалентність (Koller, 2004). М. Шрайбер у своїх

дослідженнях перекладацьких трансформацій наголошує на необхідності застосування різних типів перекладацьких стратегій залежно від функції мовної одиниці у тексті (Schreiber, 1993). Це особливо актуально для перекладу власних назв у художньому дискурсі, де вони виконують не лише номінативну, а й стилістичну функцію.

Таким чином, фундаментальні дослідження з перекладу ґрунтуються на поєднанні декількох підходів до перекладу власних назв, що дозволяє комплексно аналізувати переклад українських онімів у німецькомовному художньому дискурсі.

Значний внесок у дослідження особливостей українсько-німецького перекладу загалом і перекладу власних назв зокрема зробили українські перекладознавці, які розглядають переклад як складний процес міжкультурної комунікації та лінгвокультурної медіації. Особливе місце у дослідженні українсько-німецького перекладу посідають праці М. Іваницької, яка комплексно досліджує історію та особистісний вимір українсько-німецького художнього перекладу, розглядаючи переклад як форму репрезентації української культури у німецькомовному просторі. У працях дослідниці наголошується на ролі перекладача як посередника між культурами, який формує сприйняття української літератури німецькомовною аудиторією. М. Іваницька також підкреслює роль перекладача як вторинної мовної особистості, що здійснює вибір перекладацької стратегії залежно від функції власної назви у тексті (Іваницька, 2012; 2015). Важливими для дослідження перекладу сучасної української літератури німецькою мовою є також праці Г. Драч, у яких переклад розглядається у контексті міжкультурної комунікації. На думку дослідниці, переклад творів сучасних українських авторів передбачає відтворення не лише мовних особливостей, а й соціокультурного контексту, що є особливо актуальним при передачі власних назв та інших культурно маркованих одиниць.

Окремий напрям сучасних перекладознавчих досліджень становить аналіз мовно-стилістичних особливостей творчості Сергія Жадана та їх відтворення у німецькомовних перекладах. Науковці зосереджують увагу на передачі індивідуального стилю письменника, культурно маркованої лексики, розмовних елементів, граматичних особливостей та власних назв, що формують специфіку його художнього дискурсу. Такі дослідження дозволяють простежити перекладацькі стратегії та трансформації, застосовані при відтворенні творів автора німецькою мовою, а також визначити труднощі передачі національно-культурної специфіки

українського тексту. Так, у дослідженні А. Вегеш проаналізовано літературно-художні антропоніми у творах С. Жадана та подано їх функціонально-стилістичну характеристику. Дослідниця приділяє увагу власне характеристичним літературно-художнім антропонімам, які виконують важливу роль у створенні образної системи творів письменника та формуванні його індивідуального стилю (Вегеш, 2007; 2018). Г. Сенік та А. Мулик (Сенік, Мулик, 2024) аналізують переклад розмовної лексики у німецькому перекладі Ю. Дуркота та С. Штюр роману С. Жадана «Інтернат», звертаючи увагу на труднощі передачі розмовних елементів. М. Солюк (Солюк, 2022) досліджує особливості відтворення категорії означеності / неозначеності за допомогою перекладацьких трансформацій на прикладі німецькомовного перекладу роману С. Жадана «Депеш Мод». Авторка аналізує засоби передачі цієї категорії, а також перекладацькі рішення, застосовані для збереження специфіки оригіналу. Н. Лисецька та А. Карпевич (Лисецька, Карпевич, 2024) досліджують лексико-стилістичні особливості перекладу художнього тексту німецькою мовою на прикладі роману С. Жадана «Інтернат», акцентуючи увагу на перекладацьких трансформаціях та відтворенні авторського стилю у німецькомовному перекладі.

Однак, попри наявність досліджень творчості С. Жадана, переклад онімів у романі «Депеш Мод» німецькою мовою досі не був предметом комплексного перекладознавчого аналізу, що і визначає наукову новизну дослідження.

Метою цієї статті є аналіз стратегій перекладу українських власних назв у романі С. Жадана «Депеш Мод» німецькою мовою.

Для досягнення цієї мети було виконано такі завдання:

- здійснено суцільну вибірку власних назв з тексту оригіналу роману «Депеш Мод» та знайдено їхні відповідники в тексті перекладу;
- класифіковано дібрані оніми за семантичними групами;
- проаналізовано основні способи відтворення, застосовані при перекладі онімів німецькою мовою.

Об'єктом дослідження є роман С. Жадана «Депеш Мод».

Предметом дослідження є українські оніми у романі та способи їхнього перекладу німецькою мовою.

Матеріалом дослідження слугують 89 власних назв, які були відібрані методом суцільної вибірки з тексту роману «Депеш Мод» та їхні еквіваленти в німецькомовному перекладі роману.

Мета та завдання, а також специфіка предмета та об'єкту дослідження зумовили використання таких **методів та прийомів** лінгвістичного аналізу: зіставний метод, застосований для виявлення подібностей та відмінностей у відтворенні українських онімів німецькою мовою; кількісний аналіз для встановлення наявності / відсутності, продуктивності та частотності вживання певних типів власних назв та їхнього перекладу німецькою мовою; компонентний метод залучений для опису лексичної семантики аналізованих одиниць; описовий метод слугує основою для систематизації та комплексного викладу результатів проведеного дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше проведено комплексний аналіз ономастичному роману С. Жадана «Депеш Мод» та вивчено особливості перекладу власних назв роману німецькою мовою.

Теоретична й практична цінність результатів дослідження. Теоретична цінність роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про механізми відтворення української ономастики в німецькомовному художньому дискурсі. Отримані результати сприяють розширенню теоретичної бази для вивчення ідіостилю С. Жадана в аспекті його рецепції європейським читачем. Практичне значення полягає в можливості використання отриманих результатів при підготовці лекційних курсів із теорії та практики перекладу, а також порівняльної лексикології та стилістики німецької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попередні дослідження ономастичного простору роману С. Жадана «Депеш Мод» засвідчують домінування антропонімів (36 од., 40,4 %) і топонімів (32 од., 35,9 %), які становлять більшість корпусу власних назв твору. Аналіз 89 онімів, дібраних методом суцільної вибірки, дозволив визначити основні групи власних назв та їх функціональне навантаження у тексті.

Зокрема, антропоніми виконують важливу характерологічну та соціально-марковану функцію і представлені такими підгрупами: імена персонажів, напр.: *Вова, Віталік, Іваненко, Микола Іванович Плоскіх, Роберт*; неофіційні ідентифікаційні найменування (прізвиська) персонажів, напр.: *Вася Комуніст, Саша Карбюратор, Собака Павлов, Моряк, Малий Чак Бері*; імена історичних постатей, напр.: *Троцький, Маркс, Сталін, Ілліч, Тіто*; імена видатних діячів культури, мистецтва, спорту, напр.: *Саша Чернецький, Гендрікс, Дейв, Степан Галябарда, Гомер Гарріс*.

Топоніми формують просторову організацію художнього світу роману та представлені такими

підгрупами: хороніми, напр.: *Кавказ, Ольстер, Західне побережжя, дикий Захід, Велика Британія*; ойконіми, напр.: *Харків, Мілове, Белгород, Улан-Уде, Чугуїв*; урбаноніми, напр.: *Плеханівська (вулиця), Холодна гора (район), Кінцева (станція), Реппербан, Південний вокзал*; гідроніми, напр.: *Каспій*.

Поряд із антропонімами та топонімами у творі представлені ергоніми (8 од., 9,0 %), напр.: *Депеш Мод, Металіст (футбольний клуб), Церква Ісуса, Хімік (табір), Музична Толока*; хрематоніми (6 од., 6,8 %), напр.: *ФЕД 5, Нива, Макаров, Ролекс, Мамині очі*; теоніми (3 од., 3,4 %), напр.: *Будда, святий Петро, Господь*; міфоніми та вигадані персонажі (3 од., 3,4 %), напр.: *Прометей, Санта Клаус, Буратіно*, та фалероніми (1 од., 1,1 %), напр.: *орден Леніна*, що відображають багатомірність культурного та соціального контексту твору.

Таким чином, ономастичний простір роману характеризується значною різноманітністю власних назв, які виконують ідентифікаційну, характерологічну, культурно-марковану та інтертекстуальну функції. Така різноманітність онімів зумовлює складність їх відтворення у перекладі та потребує застосування комплексних перекладацьких стратегій з урахуванням семантичних, прагматичних і культурних характеристик власних назв, що і становить основу подальшого перекладознавчого аналізу (Білецька, 2026).

Аналіз практичного матеріалу засвідчив, що власні назви в романі С. Жадана «Депеш Мод» передано німецькою мовою за допомогою таких способів:

– традиційний переклад (усталений міжнародний / німецький відповідник, словниковий відповідник) (38 од., 42,7 %), напр.: *Депеш Мод* ‘*Depeche Mode*’, *Джонсон-і-Джонсон* ‘*Johnson-und-Johnson*’, *Ролекс* ‘*ROLEX*’, *Мексика* ‘*Mexiko*’, *Кавказ* ‘*Kaukasus*’;

– транскрипція / транслітерація (32 од., 36 %), напр.: *Павлова Віра Наумівна* ‘*Pawlowa Wira Naumiwna*’, *Мілове* ‘*Milowe*’, *Ваха* ‘*Wacha*’, «*ФЕД 5*» ‘*«FED-5»*’, *Чанай* ‘*Tschaparaj*’;

– калькування (9 од., 10,1 %), напр.: *Красна площа* ‘*Roter Platz*’, *Західне побережжя* ‘*Westküste*’, *Церква Ісуса* ‘*Kirche Jesu*’, *південний Коннектикут* ‘*SüdConnecticut*’, *Південний вокзал* ‘*Südbahnhof*’;

– аналогова заміна (2 од., 2,2 %), напр.: *Буратіно* ‘*Kasperl*’, «*Музична Толока*» ‘*«Musikalische Sphären»*’;

– комбінований переклад (словниковий відповідник + транскрипція / транслітерація, аналогова

заміна + транскрипція / транслітерація, калькування + транскрипція / транслітерація, транспозиція + транскрипція / транслітерація) (8 од., 9 %), напр.: *Малий Чак Бері* ‘*Little Chuck Berry*’, *Вася Комуніст* ‘*Wasja Kommunist*’, *Собака Павлов* ‘*Dog Pawlow*’, *Київський РОВД* ‘*Revier*’, *Плеханівська (вулиця)* ‘*Plechanow-Straße*’.

Зведені дані представлені в таблиці 1.

Аналіз практичного матеріалу засвідчив, що власні назви в романі С. Жадана «Депеш Мод» передано німецькою мовою за допомогою кількох основних перекладацьких стратегій, серед яких домінують традиційний переклад та транскрипція / транслітерація. Це зумовлено специфікою ономастичного простору твору, у якому значну частину становлять антропоніми, топоніми та культурно марковані назви, що мають усталені відповідники у німецькій мові.

Аналіз практичного матеріалу засвідчив, що власні назви в романі С. Жадана «Депеш Мод» передано німецькою мовою за допомогою кількох основних перекладацьких стратегій, серед яких домінують традиційний переклад та транскрипція / транслітерація. Це зумовлено специфікою ономастичного простору твору, у якому значну частину становлять антропоніми, топоніми та культурно марковані назви, що мають усталені відповідники у німецькій мові.

Найбільш поширеним способом перекладу є традиційний переклад (усталений міжнародний / німецький відповідник, словниковий відповідник), який становить 38 одиниць (42,7 %). Використання цього способу характерне насамперед для імен історичних постатей, географічних назв, культурних реалій та міжнародно відомих брендів, що забезпечує зрозумілість тексту для німецькомовного читача та відповідає нормам мови перекладу.

Другим за частотністю способом є транскрипція / транслітерація (32 од., 36 %), яка застосовується переважно для передачі українських антропонімів, топонімів та культурно специфічних назв, що не мають усталених відповідників у німецькій мові. Використання транскрипції / транслітерації дозволяє зберегти національно-культурну специфіку оригіналу та передати колорит пострадянського соціокультурного середовища роману.

Калькування становить 9 одиниць (10,1 %) і застосовується для передачі складених топонімів, ергонімів та культурно маркованих назв. Використання калькування дозволяє зберегти внутрішню семантику власної назви та передати її змістову структуру засобами мови перекладу.

Таблиця 1

Способи перекладу онімів у романі Сергія Жадана «Депеш Мод» німецькою мовою

№ з/п	Група	Приклади	Кількість	
			абс., од.	відн., %
1	Традиційний переклад		38 од.	42,7 %
1.1	Усталений міжнародний відповідник	<i>Прага</i> 'Prag', <i>Ольстер</i> 'Ulster', <i>Дейв</i> 'Dave', <i>Прометей</i> 'Prometheus', <i>Гендрікс</i> 'Hendrix'	17 од.	19,1 %
1.2	Усталений німецький відповідник	<i>Велика Британія</i> 'Großbritannien', <i>Союз (Радянський)</i> 'Sowjetunion', <i>Каспій</i> 'Kaspisches Meer', <i>Гамбург</i> 'Hamburg', <i>Молотов</i> 'Molotow'	19 од.	21,4 %
1.3	Словниковий відповідник	<i>Моряк</i> 'Bootsmann', « <i>Хімік</i> » «Chemiker»	2 од.	2,2 %
2	Транскрипція / транслітерація	<i>Володя</i> 'Wolodja', <i>Макіївка</i> 'Makijiwka', <i>Макаров</i> 'Makarow', « <i>Нива</i> » «Niwa», <i>Саша Чернецький</i> 'Sascha Tscherneszkyj'	32 од.	36 %
3	Калькування	<i>Холодна гора</i> 'Kalter Berg', « <i>Мамині очі</i> » «Die Mutteraugen», <i>дикий Захід</i> 'Wilder Westen', <i>Церква Ісуса</i> 'Kirche Jesu', <i>південний Коннектикут</i> 'SüdConnecticut'	9 од.	10,1 %
4	Аналогова заміна	<i>Буратіно</i> 'Kasperl', « <i>Музична Толока</i> » «Musikalische Sphären»;	2 од.	2,2 %
5	Комбінований переклад		8 од.	9 %
5.1	Словниковий відповідник + транскрипція / транслітерація	<i>Малий Чак Бери</i> 'Little Chuck Berry', <i>Вася Комуніст</i> 'Wasja Kommunist'	2 од.	2,2 %
5.2	Аналогова заміна + транскрипція / транслітерація	<i>Собака Павлов</i> 'Dog Pawlow'	1 од.	1,2 %
5.3	Калькування + транскрипція / транслітерація	<i>Саша Карбюратор</i> 'Sascha Zündkerze', <i>Микола Іванович Плоских</i> 'Mykola Iwanowytsh Plattkin', <i>орден Леніна</i> 'Leninorden'	3 од.	3,4 %
5.4	Транспозиція + транскрипція / транслітерація	<i>Плеханівська (вулиця)</i> 'Plechanow-Straße', <i>вулиця Гоголя</i> 'Gogol-Straße'	2 од.	2,2 %
Разом			89 од.	100 %

Менш продуктивними виявилися аналогова заміна (2 од., 2,2 %) та комбінований переклад (8 од., 9 %). Аналогова заміна застосовується у випадках відсутності прямого відповідника у мові перекладу та передбачає використання функціонального аналога. Такий підхід дозволяє адаптувати культурно специфічні реалії до когнітивної бази німецькомовного читача.

Комбінований переклад передбачає поєднання кількох перекладацьких стратегій і використовується при передачі промовистих імен та культурно маркованих назв. Використання комбінованих стратегій дозволяє максимально точно передати семантичну, стилістичну та прагматичну функції власних назв.

Висновки та перспективи дослідження. Проведений аналіз ономастичного простору роману С. Жадана «Депеш Мод» та стратегій його відтворення у німецькомовному перекладі Юрія Дуркота та Сабіне Штюр дозволяє сформулювати такі висновки.

Власні назви у романі С. Жадана виконують не лише ідентифікаційну, а й стилістичну, культурно-марковану та характерологічну функції. Оними виступають важливими елементами художньої структури твору, формують іронічний ідіостиль автора та відображають соціокультурний контекст пострадянського простору 1990-х років. Значна кількість промовистих імен, прізвищ та урбанонімів підсилює експресивність тексту та сприяє створенню індивідуалізованих образів персонажів.

Структурно-семантичний аналіз 89 онімів засвідчив домінування антропонімів (40,4 %) і топонімів (35,9 %), що визначає антропоцентричний характер твору та важливість просторової організації художнього світу роману. Значну частку також становлять ергоніми, хрематоніми та культурно марковані назви, які відображають історичні, соціальні та культурні реалії пострадянського періоду.

Аналіз перекладацьких стратегій показав, що найпоширенішими способами відтворення влас-

них назв є традиційний переклад (42,7 %) та транскрипція / транслітерація (36 %), що зумовлено необхідністю збереження національно-культурної специфіки та водночас забезпечення зрозумілості для німецькомовного читача. Важливу роль відіграє також калькування (10,1 %), яке використовується переважно для передачі складених топонімів, ергонімів та промовистих назв із метою збереження їхньої внутрішньої семантичної структури. Менш продуктивними є комбінований переклад (9 %) та аналогова заміна (2,2 %), які застосовуються у випадках культурно маркованих або стилістично складних онімів.

Перекладацька стратегія Ю. Дуркота та З. Штьор характеризується прагненням зберегти національно-культурний колорит оригіналу та відтворити ідіостиль.

Перспективи подальших досліджень можуть полягати у порівняльному аналізі перекладів творів С. Жадана іншими європейськими мовами з метою виявлення універсальних та специфічних стратегій відтворення пострадянської ономастики. Окремий науковий інтерес становить також дослідження рецепції перекладених онімів іноземною аудиторією та аналіз впливу перекладацьких рішень на сприйняття ідіостилу автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька О., Росоха О. Переклад українських власних назв англійською мовою (на матеріалі роману Сергія Жадана «Депеш Мод»). Вісник науки та освіти. 2026. № 1(43). С. 269-283.
2. Вегеш А. І. Ономастична територія Сергія Жадана. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2007. Вип. 16. С. 74-78.
3. Вегеш А. І. Семантичне навантаження літературно-художніх антропонімів у романі «Інтернат» Сергія Жадана. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. 2018. Вип. 2 (40). С. 16-20.
4. Іваницька М. Л. Місце особистості перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 31-33.
5. Іваницька М. Л. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах. Чернівці : Книги-XXI, 2015. 607 с.
6. Лисецька Н., Карпевич А. Лексико-стилістичні особливості перекладу художнього тексту німецькою мовою (на матеріалі творчості Сергія Жадана). Актуальні питання іноземної філології. 2024. № 20. С. 24-30.
7. Сенік Г., Мулик А. Виклики перекладу розмовної лексики німецькою мовою на матеріалі роману Сергія Жадана «Інтернат». Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія. 2024. Вип. 850–851. С. 131–138.
8. Солюк М. Відтворення категорії означеності / неозначеності за допомогою перекладацьких трансформацій (на прикладі німецькомовного перекладу роману Сергія Жадана «Депешмод»). Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство. 2022. Вип 55, том 3. С. 130-134.
9. Newmark P. A Textbook of Translation. London : Prentice Hall, 1988. 292 p.
10. Hermans T. On Translating Proper Names, with Reference to De Witte and Max Havelaar. In: Modern Dutch Studies. London : Athlone Press, 1988. P. 11–24.
11. Nord C. Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
12. Reiss K., Vermeer H. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1984. 245 S.
13. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg : Quelle & Meyer, 2004. 343 S.
14. Schreiber M. Übersetzung und Bearbeitung. Tübingen : Narr, 1993. 265 S.

REFERENCES

1. Biletska O., Rosokha O. (2026) Pereklad ukraïnskykh vlasnykh nazv anhliiskoiu movoiu (na materialy romanu Serhii Zhadana «Depesh Mod»). [Translation of Ukrainian proper names into English (based on Serhii Zhadan's novel Depeche Mode)] Visnyk nauky ta osvity, 1 (43). 269-283. [in Ukrainian].
2. Vehesh A. (2007) Onomastychna terytoriiia Serhii Zhadana. [Onomastic space of Serhii Zhadan] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Filolohiiia, 16. 74-78. [in Ukrainian].
3. Vehesh A. (2018) Semantychne navantazhennia literaturno-khudozhnykh antroponimiv u romani «Internat» Serhii Zhadana. [Semantic load of literary anthroponyms in Serhii Zhadan's novel Internat] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Filolohiiia, 2 (40). 16-20. [in Ukrainian].
4. Ivanytska M. (2012) Mistse osobystosti perekkladacha v ukraïnsko-nimetskykh literaturnykh vzaiemynakh. [The role of translator's personality in Ukrainian-German literary relations] Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia: Filolohichna, 25. 31-33. [in Ukrainian].
5. Ivanytska M. (2015) Osobystist perekkladacha v ukraïnsko-nimetskykh literaturnykh vzaiemynakh. [Translator's personality in Ukrainian-German literary relations] Knyhy-XXI, Chernivtsi. 607 [in Ukrainian].
6. Lysetska N., Karpevykh A. (2024) Leksyko-stylistychni osoblyvosti perekladu khudozhnoho tekstu nimetskoïu movoiu (na materialy tvorchosti Serhii Zhadana). [Lexical and stylistic features of translating literary texts into German (based on Serhii Zhadan's works)] Aktualni pytannia inozemnoi filolohii, 20. 24-30. [in Ukrainian].

7. Senyk H., Mulyk A. (2024) Vyklyky perekladu rozmovnoi leksyky nimetskoiu movoiu na materiali romanu Serhiia Zhadana «Internat». [Challenges of translating colloquial vocabulary into German based on Serhii Zhadan's novel Internat] Naukovyi visnyk Chernivetskooho natsionalnoho universytetu. Serii: Hermanska filolohiia, 850-851. 131-138. [in Ukrainian].
8. Soliuk M. (2022) Vidtvorennia katehorii oznachenosti / neoznachenosti za dopomohoiu perekladatskykh transformatsii (na prykladi nimetskomovnoho perekladu romanu Serhiia Zhadana «Depeshmod»). [Rendering the category of definiteness / indefiniteness through translation transformations (based on the German translation of Serhii Zhadan's novel Depeche Mode)] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 55 (3). 130-134. [in Ukrainian].
9. Newmark P. (1988) A textbook of translation, Prentice Hall, London, 292 p.
10. Hermans T. (1988) On translating proper names, with reference to De Witte and Max Havelaar, In M. Wintle (Ed.), Modern Dutch Studies, Athlone Press, London, pp. 11-24.
11. Nord C. (1997) Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained, St. Jerome Publishing, Manchester, 154 p.
12. Reiss K., Vermeer H. (1984) Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie, Niemeyer, Tübingen, 245 S.
13. Koller W. (2004) Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Quelle & Meyer, Heidelberg, 343 S.
14. Schreiber M. (1993) Übersetzung und Bearbeitung, Narr, Tübingen, 265 S.

Дата першого надходження статті до видання: 06.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

